

حاج میرزا حسین علوی سبزواری

مرحوم آیت الله حاج میرزا حسین علوی سبزواری، به سال ۱۲۶۸ هجری قمری در قریه آزاد منجیر سبزواری تولد یافت. پدرش میرزا حسن نام داشت و از سادات عریضی بود. آقای حاج شیخ ولی الله اسراری ضمن شرح کیفیت تعلیم و تدریس جد امجد خود مرحوم حاجی ملا هادی اسرار، نوشته اند که:

"مرحوم آیت الله آقای حاج میرزا حسین سبزواری در ابتدای امر که بمحضر درس آن مرحوم حاضر شده چون عمرش تقریباً هیجده سال بیش نبوده و عادتاً این مرحله از زندگانی مقتضی فهم مطالب مشکله معضله نیست لذا مرحوم حاجی فرموده اند "فرزند ابتدا بمحضر درس فرزندم تشریف ببرید سپس بدینجا حاضر شوید" ایشان از روز بعد به مجلس درس نرفته اند تا اینکه مرحوم سرکار اسرار بطریقه مرسومه و ساعت معموله معینه برای افاده و افاضه بمدرسه تشریف میآوردند سید (ره) در یکی از حجراتی که در خط سیر حاجی بوده شرح مطالع با نهایت متانت و تحقیق تدریس میفرموده مرحوم اسرار پس از شنیدن بیانات رفیعہ منیعہ مدت ده دقیقه ایستاده و از درس گفتن سید لذت میبرد سپس . . . بلافاصله مرحوم اسرار بیک نفر از شاگردان میفرماید که سید را به مجلس درس دعوت نماید و چون قومی الیه بمدرس حاضر میشود سرکار اسرار پس از تشویق بسیار و عذر خواهی بشمار و محبتهای سرشار میفرماید فرزند از قراری که رفقا فرمودند شما شرح مطالع را نخوانده اید و باین خوبی و تدقیق مباحثه میفرمائید مرحباً آفرین بر شما باد - خوش آن چاهی که آب از خود برآرد".^۱

حاج میرزا حسین، بنا بر این که در سن هیجده سالگی به محضر حاجی ملا هادی راه یافته باشد حد اکثر توانسته است چهار سال آخر عمر حکیم اسرار (متوفی ذیحجه ۱۲۸۹ ه.ق) را درک کند. پس از فوت حکیم مدتی بر فرزند او آخوند ملا محمد تلمذ کرد و عاقبت به سال ۱۲۹۹ برای تکمیل فقه و اصول و نیل بدرجه اجتهاد به عتبات عالیات رهسپار گردید و در سامرا از محضر مرحوم آیت الله حاج میرزا حسن شیرازی استفاده کرده بدرجه عالییه اجتهاد رسیده و سپس به خواهش مرحوم حاج میرزا ابراهیم شریعتمدار به سبزواری معاودت

کرد چنانکه آقای حاج شیخ ولی الله اسراری در ذکر اسامی تلامذه حاجی ملاهادی سبزواری نوشته اند که :

"حضرت آیت الله آقای حاج میرزا حسین مجتهد سبزواری انارالله برهانه که از نوابغ زمان و برجستگان دوران و فضائل و فواضل ایشان محتاج به تحریر و بیان نیست و از طراز اول شاگردان مرحوم آیت الله آقای حاج میرزا حسن شیرازی اعلی الله مقامه هم بوده اند و حقیقتاً "میتوان گفت که در کلیه علوم از ادبیه و نقلیه و عقلیه مجتهد مسلم الاجتهاد بود و در بلندی و رفعت مقام فقید معظم همین بس که مرحوم آیت الله شیرازی بمرحوم شریعتمدار آقای حاج میرزا ابراهیم سبزواری رحمه الله علیه در اواخر جواب تقاضا و خواهش اعزام و فرستادن آقای حاج میرزا حسین (ردا) بسبزواری چنین نگاشته اند که :

" از فرستادن حضرت معظم له بایران بنا بتقاضای جناب عالی و سایر مؤمنین چاره نیست لذا با نهایت دشواری و سختی از مفارقت ایشان و سائل حرکت جناب معظم له را فراهم نمودم و بحمدالله المتعال جامع کمالات علمیه و عملیه در نهایت تقوی، وثقه عدل جلیل نبیل، ذوقه قدسیه و سلیقه مستقیمه و ملکه را سخه مجتهد مطلق جائز الحکم ناسفد الامر ان شاء الله تعالی در آنچه مینویسند اگر جایی افاده تازه و تحقیقی داشته باشند بجهت حقیر بفرستید تا من و رفقا مستفیض شویم ^۲ .

در کتاب زندگانی شیخ مرتضی انصاری در ذکر محشین برکتب شیخ (ص ۳۶۸) پس از شرح حال مرحوم حاج میرزا حسین سبزواری ذکر شده است که وی بر حجیت ظن و اصالت البرائه رسائل شیخ، حاشیه دارد و در دائره المعارف الاسلامیه مینویسد که وی از حوزه های در فلسفه عالیه دارد .

نگارنده، اوایل تحصیل، زمان آن بزرگوار را درک کرده ام . قیافه بی ملکوتی و حافظه بی عجب داشت و بسیاری از خواص و شاگردان او را عقیده بر این بود که به جامعیت او در عرق غرب و عجم در عصر او کس نبوده است .

در سبزواری او را آقای بزرگ می گفتند و در برابر مرحوم حاج میرزا حسین پیشنهادی منوفی در ۱۳۶۸ هـ. ق. را حاج میرزا حسین کوچک میگفتند . کوجه آقا، در سبزواری بنام نامی او مشهور است .

عاقبت در بیست و یکم شوال ۱۳۵۲ هجری قمری در سن ۸۴ سالگی بدرود زندگی گفت محل دفنش در حجره پیش روی بقعه سرکار اسرار است . بسیاری در مرگ او شعرو ماده تاریخ گفته اند . عبارت "الله غفور" ماده تاریخ است . ضیاء الحق حکیمی متخلص به ضیائی از اولاد زادگان حاجی ملاهادی حکیم، ماده تاریخ فوت او را چنین سروده است :

حجت وقت و افتخار زمان	آیت الله حاج میرزا حسین
بشر حافی و بودر و سلمان	زهد و تقوای او برد از یاد
جان او وصل گشت با جانان	لیلۀ هفدهم ز بهمن ماه
سال تاریخ او بطیغ روان	الغرض خواست چون ضیاء الحق
"آیت اله رفته سوی جنان"	گفت او را سروش غیب بگو

۱۳۱۲

در آیت الله باید یک (لام) حساب شود تا مجموع مصرع آخر ۱۳۱۲ شود موافق سال خورشیدی که از خود شعر نیز بمناسبت ذکر بهمن ماه پیداست مقصود ، سال خورشیدی است . و مرحوم حاج شیخ مهدی منظری که از علماء و ائمه جماعت مسجد جامع سبزوار بود چنین سرود :

حرف بردار و گورفت از جهان " حجه الاسلام شهر سبزوار "

هرگاه حرف با که مرکب از ب و الف میباشد و جمع آن سه میشود از مصرع آخر برداشته شود ۱۳۵۲ باقی میماند مطابق سنه فوت آن عالم جلیل .

حاج میرزا آقا صبوری او را مرثیه گفته یک شعرش این است :

پس از عشرين شوال آمد او را ندای ارجعی از حی داور

شیخ الملک اورنگ و شاهزاده افسر و دیگران نیز ماده تاریخ مرثیه گفته اند که در اینجا ضبط تمام آنها حاجت نیست ذیلاً " بذکر چند تن از شاگردان مرحوم حاج میرزا حسین علوی می پردازیم :

اول - حاج شیخ محمد حسین دولت آبادی - در ضمیمه تاریخ علماء خراسان به نقل اینجاضبط تمام آنها حاجت نیست ذیلاً " مردم دولت آباد دو فرسخی سبزوار بوده و از آنجا بسبزوار آمده و از علماء آنجا ویژه از مرحوم سید میرزا حسین علوی متوفی ۱۳۵۲ بهره مند شده و همانجا به ترویج دین پرداخته تا به سال ۱۳۵۵ فوت کرده است .

نگارنده این مقال ، دولت آبادی مذکور را بسیار ملاقات کرده ام او را مردی بی آلاش و به امور مادی بی اعتنا دیدم .

دوم - شیخ محمد باقر قاضی جوینی - ادیبی فاضل و عالمی کامل و از شاگردان طراز اول مرحوم آیت الله حاج میرزا حسین علوی بود .

سوم - حاج میرزا محمد (سعیدیان) مهری - اصل او از قریه مهر سبزوار بود و بهمین جهت به حاج میرزا محمد مهری معروف بود . وی در سبزوار مسکن داشت و از شاگردان آیت الله علوی که مردی جامع و فاضل و در فنون ادبیه کم نظیر بود .

چهارم - سید حسن امین الشریعه - پدر نگارنده از شاگردان مرحوم آیت الله علوی

سبزواری بود و عاقبت در دهم مرداد ۱۳۱۸ خورشیدی در استرآباد فوت نمود .

پنجم - حاج شیخ محمد ابراهیم مدرس اسراری - دختر زاده آخوند ملامحمدبن حاج ملاهادی سبزواری ، متولد ۱۲۹۱ و در گذشته ۱۳۷۲ هجری قمری بنا بآنچه خود به مؤلف اعلام الشیعه اظهار داشته ، معقول را از جدای خویش و منقول را از مرحوم حاج میرزا حسین سبزواری و دیگران فرا گرفته است . مرحوم مدرس در مدرسه فصیحیه تدریس فقه و اصول و منقول مینمود نگارنده از محضر او استفاده بسیار کرده ام و مراد فوت او اشعاری است که این دو بیت از آن قصیده ثبت میشود .

مرد مدرس بروز هفت جمادی
سال وفاتش "وانه لغفر" گفت
جمعه اول بسوی اهل هدی شد
طبع من و پیر عقل نیز رضاشد

ششم - فاضل هاشمی سبزواری - که اینجانب از درس معقول وی استفاده بسیار کرده ام و شرح حال او سابقاً در زمره شاگردان افتخار الحکماء طالقانی چاپ شد .

هفتم - حاج سید عبدالله برهان المحققین - که شرح حال او نیز سابقاً در مجله وحید طبع شد و از شاگردان میرزا مرحوم آیت الله علوی بود و در رساله مشکوة الضیاء در مسئلت از باری تعالی چنین مینویسد و آدم عکونی علی عتبه علم الاعلام و اطل و قوفی بین یدی حجة الاسلام الذی هوعرش الحکم الالهیه و کرسی المعارف الربانیه مخزن الاسرار العلمیه و مکنز الانوار العلمیه بقیة النبوه و دبعه الامامه الحجه من الحجه و الخلیفه من الخلیفه ، الشخص الکلی و العالم العقلی آیت الله الملك الباری مولانا الحاج میرزا حسین سبزواری .

هشتم - مرحوم حجة الاسلام حاج میرزا حسن سیادتی مجتهد - فرزند مرحوم سید اسماعیل حسینی ، در اواخر سال ۱۲۹۹ ه . ق در قریه ایزی متولد شد از محضر افتخار الحکماء و عم خود آقا میرزا موسی استفاده کرده و سپس از محضر مرحوم حاج میرزا حسین علوی استفاده کامل برده تا آن که در ۱۳۳۷ قمری به نجف اشرف رهسپار و در ۱۳۴۵ قمری به سبزواری معاودت و در ۱۳۸۵ قمری بدرود حیات گفت در این اواخر ریاست علمی و روحانی سبزواری با او بود . از درس ایشان بسیار استفاده کرده ام .

۱- آقای اسراری : شرح زندگانی حاج ملاهادی اسرار ، چاپ سبزواری ، دیماه ۱۳۳۲ .